

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
<http://ageconsearch.umn.edu>
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

A MAGYAR VÁLLALKOZÁSI SZFÉRA SZERKEZETE ÉS ÜZLETI TELJESÍTMÉNYÉNEK SAJÁTOS JELLEMZŐI

SÁPINÉ DUDUK ILDIKÓ

Összefoglalás

A globalizálódó világgazdaságban a verseny minden területen növekszik. A verseny az, amely folyamatos helytállásra, innovációra ösztönözi, versenyhelyzetbe kényszeríti a vállalkozásokat. A globális versenybe való bekapcsolódást a politikai és gazdasági rendszerváltás tette lehetővé Magyarország számára, már több mint két évtizeddel ezelőtt. Az új környezet új lehetőségeket és egyben új erőpróbát is jelentett a magyar nemzetgazdaság, és a hazai vállalkozások számára. Olyan globális gazdasági életbe kellett bekapcsolódniuk, amelyben már erős versenyhelyzet alakult ki. A gazdasági verseny, a privatizáció és a külföldi tőke beáramlása jelentősen megváltoztatta a vállalkozási szféra struktúráját, méretét, üzleti teljesítményét és versenyképességét. A rendszerváltásnak köszönhetően az átalakult magyar vállalkozási szféra készen állott az Európai Unióhoz való csatlakozásra, és 2004 után a szabad áru- és tőkeáramlásnak köszönhetően a gazdasági kapcsolatok még nagyobb szabadságot élvezhettek, még nagyobb eséllyel tudtak a gazdasági verseny szereplőivé válni. A tanulmány fő célja, hogy elemezze a vállalkozások üzleti eredményeit és versenyképességét a Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján és az éves pénzügyi beszámolókból képezhető mutatószámok szerint, faktor és klaszter analízisen keresztül.

Kulcsszavak: vállalati pénzügyek, számvitel, versenyképesség, üzleti teljesítmény

Jelkód: M21 Vállalatgazdálkodás, L25 Üzleti teljesítmény

Abstract

In the globalizing world economy, the competition is growing in all areas. The competition, which is continuing to recover, and encourage innovation, competitive position, forces businesses. These factors force the participants of the economy to constant self-maintenance, innovation and to be competitive. Connecting to the global competition was due to the political and economic system change for Hungary more than two decades ago. The new climate gave new possibilities and also new test of strength for the Hungarian economy and national enterprises. They had to connect to a global economy, where the strong competition was already established. The competition, privatization and inflow of foreign capital significantly alter the structure of the business sector, size of business performance and competitiveness. Due to the change in regime transformed the Hungarian business community was ready to join the European Union, and after 2004 due to the free capital flows of goods and economic relations have enjoyed more freedom, more opportunities could become a player in the competition. The main objective of the study is to analyze and classify business results and competitive position in the enterprises on the basis of the data of the Central Statistical uninvited and annual financial reports it can be formed according to the indicators, through statistical methods.

Key words: corporate finance, accounting, competitiveness, business performance

JEL classification: M21 Business Economics, L25 Firm Performance

Bevezetés

A vizsgálat egyik legfőbb területe, hogy mi jellemzi a magyar vállalalkozási szféra szerkezetét és üzleti teljesítményét és a hazai vállalalkozások versenyképességét. A téma elméleti jelentősége, hogy a vállalalkozások meghatározó szerepet játszanak a nemzetgazdasági teljesítményekben, ismereteink üzleti teljesítményeikről és versenyképességükről, nem teljes körűek. A téma gyakorlati jelentőségét az adja, hogy szükséges olyan vizsgálati módszerek bemutatása, amelyek mindenki számára elérhető, nyilvános adatokra támaszkodva elvégezhetőek. A téma aktualitását az is igazolja, hogy a hazai elemzők és kutatók folyamatosan vizsgálat alá vonják a magyar vállalalkozások szerkezetét és teljesítményeiket. Szerb (2004) és Pitti (2010) az elmúlt több mint 20 évet úgy értékeli, hogy erősödött a vállalalkozási hajlandóság, többszörösére nőtt a vállalalkozások száma, módosultak a vállalalkozási formák. A külföldi befektetők megjelenése nyomán változott a gazdasági szerkezet, és a technikai és technológiai fejlesztéseknek köszönhetően korszerűsödött az exportált termékek összetétele (Szerb, 2004; Pitti, 2010). A működő vállalalkozásokon belül a nagyvállalatok aránya, döntően külföldi tulajdonú, 0,1 százalék. A KKV szektor aránya kiemelkedően magas, 99,9 százalék. Számos vállalalkozás kistérségben működik, az egyes kistérségek pedig eltérő funkcionális jellemzőkkel bírnak.

A kistérségek gazdasági fejlesztése kiemelt fontosságú nemzetgazdasági kérdés (Baranyi-Taralik, 2014). A vállalalkozások szerkezetéről és üzleti teljesítményéről a Központi Statisztikai Hivatal adatbázisából nyerhetünk megbízható adatokat és információkat. A vállalati versenyképességet a nyilvános pénzügyi beszámolókat adatain keresztül vizsgálja a tanulmány, ezzel ráirányítja a figyelmet, hogy milyen jellegű megbízható és valós információk nyerhetőek nyilvánosan közzétett pénzügyi beszámolókból, és az ezekből az adatokból képezhető mutatószámokon keresztül milyen következtetések tehetőek a vállalalkozások üzleti teljesítményére és versenyképességére. A tanulmány három fő részből áll. Az első rész összefoglalja a versenyképességgel kapcsolatos legfőbb elméleti kérdéseket. A következő rész arra keresi a választ, hogy hogyan változott a magyar vállalalkozási szféra szerkezete, üzleti teljesítménye. Az utolsó rész bemutatja, hogy a KKV szektorban működő vállalalkozás pénzügyi beszámolóiból nyerhető információkon keresztül a versenyképességük sajátos jellemzői milyen mértékben állapíthatók meg. A versenyképesség fogalmának meghatározására számos magyar kutatásban található kísérletet. Lengyel (2001, 2003, 2006) a regionális, térségi versenyképességet vizsgálta, Chikan (2006, 2009) a vállalati és a nemzetközi versenyképesség vizsgálatának alapjait tette le. Szentes (2005, 2010) a fejlődés, a versenyképesség, a globalizáció fogalmakat kapcsolta össze. Szerb-Márkus (2008) és Szerb-Ács (2009) vizsgálták a magyar mikro-, kis- és középvállalatok versenyképességét, a nemzetköziesedési tendenciáikat, és vállalati versenyképességi indexet dolgoztak ki. Némethné (2010) szerint a vállalalkozások versenyképességét teljesítményeik határozzák meg, erőforrások minél jobb kihasználása, felhasználása. Ezt lehet jellemezni a gazdaságosság, hatékonyság, eredményesség mérésével. A versenyképesség változását jövedelmezőséget jellemző mutatószámok alakulásával lehet mérni, amelyhez a számvitel szolgáltat adatot. Két szempontot érdemes figyelembe venni az elemzéskor. Az árbevétel növelésének képességét, dinamikáját, amely egyben utalhat a piaci részesedés növelésének képességére. A hatékonyságot, hogy erőforrásait hogyan tudja kihasználni, a nyereség javítására való képességét, hiszen ez teremt majd lehetőséget az innovációra (Némethné, 2010).

Szerb (2011) elfogadja a Chikan-Czakó (2006) meghatározását, amely „a vállalati versenyképességet a vállalat azon képességével azonosítja, ahogyan az versenytársaihoz viszonyítva inkább képes megfelelni a fogyasztói igények kielégítésének, olyan módon, hogy az nem sérti a társadalmi normákat és nyereséget biztosít a cégnek is. Ehhez hozzátartozik a környezeti és a vállalaton belüli változások érzékelésének és az erre történő reagálásnak a képessége. Egyben kiegészíti azzal, hogy „a vállalati szintű versenyképességet a rendelkezésre álló fizikai erőforrások, a humán erőforrások, a hálózatosodás, az innovációs képességek és az adminisztratív rutinok kompetenciáiként határozom meg. Ezek teszik lehetővé a cég számára, hogy a fogyasztókat magas szinten szolgálják ki és hatékonyan versenyezzenek más cégekkel. A belső erőforrások, képességek és készségek összessége teszi ki azokat a kompetenciákat, amelyeket egyrészt a fogyasztók igényeihez, másrészt pedig az iparágban levő versenytársakhoz és a helyettesítő termékek előállításához (kínálati tényezők) kell igazítani. A versenyképesség hét pillérje magyarázza a vállalati teljesítményt, amely nyereségességi, hatékonysági és növekedési mutatókkal mérhető” A versenyképesség hét pillérét a fizikai erőforrások, a humán erőforrások, az adminisztratív rutinok, kapcsolatrendszer, keresleti tényezők, kínálati tényezők, innováció jelenti (Szerb, 2011). A fizikai erőforrások, a vállalkozások számára rendelkezésre álló eszközök, melyekkel gazdasági tevékenységüket végzik. Ilyen erőforrások az épületek, gépek, berendezések, számítástechnikai eszközök és pénzeszközök. Ezen erőforrások eltérő mennyiségben és minőségben állnak rendelkezésre. Az épületek elhelyezkedése és megközelíthetősége, a műszaki berendezések technológiai színvonala, az alapanyagok elérhetősége időben és mennyiségben, az informatikai háttér biztosítottasága, a rendelkezésre álló pénzeszközök mind befolyásolják a vállalkozások jövedelemtermelő képességét, likviditását. Ezeknek az erőforrásoknak az azonosítására lehetőséget teremtenek azok a pénzügyi beszámolók és kiegészítő mellékletek, melyeket a vállalkozások minden évben nyilvánosságra hoznak. Ezekből a számadatokból pénzügyi mutatók segítségével tárhatóak fel a fizikai erőforrások felhasználásának eredményessége. Az eltérő erőforrások birtokában, eltérő a vállalkozások jövedelemtermelő és fizető képessége is. Ezek pedig mérhetőek jövedelmezőségi és fizetőképességi mutatókon keresztül. Az erőforrások felhasználásának eredményességét befolyásolják a vállalkozások megkülönböztető képességei, egyedi adottságai. A rendelkezésre álló erőforrások és a vállalkozások kompetenciái együttesen hatnak a vállalkozási üzleti teljesítményére és versenyképességére.

A nemzetközi kutatásokban Hansen és Wernerfelt (1989) egyetértettek azzal, hogy a versenyelőny származhat belső forrásból, de kiegészítették azzal, hogy önmagában nem elegendő a versenyképességhez. Véleményük szerint azt befolyásolja az ipar szerkezete és a piaci feltételek. A vállalati szintű versenyképesség mérhető a gazdasági teljesítményen keresztül, a jövedelmezőségi, hatékonysági pénzügyi mutatókkal (Hansen és Wernerfelt, 1989). Samuelson-Nordhaus (1988) általi meghatározása alapján a közgazdaságtan egyik legfontosabb alapfeltevése, hogy az erőforrások szűkösen állnak rendelkezésre és többféleképpen felhasználhatók. A jelenbeni és a jövőbeni fogyasztás növelésének alapja az erőforrások minél hatékonyabb kihasználása, vagyis minél kisebb ráfordítással minél nagyobb eredmény elérése (Samuelson-Nordhaus, 1988).

A kis- és középvállalkozások, a KKV-k fontos szerepet játszanak a nemzetek gazdaságaiban. Szerepük legnagyobb mértékben a foglalkoztatásban és a hozzáadott érték előállításában van. Méretük miatt nem vehetik fel a versenyt a nagyvállalatokkal szemben. A KKV-k szerepére és jelentőségére, üzleti tevékenységük helyzetére számos

nemzetközi kutatás rámutatott. A piaci struktúra és intézményrendszer jelentősen befolyásolja a vállalkozások üzleti teljesítményét, és ez a kisebb vállalati méretnél ez fokozottabban jelentkezik (Haltiwanger, 2011). Torugsa et al (2011) elemezték a proaktív társadalmi felelősségvállalás és a pénzügyi teljesítmény kapcsolatát a KKV szektoron belül. Azt találták, hogyha nő a pénzügyi teljesítmény, akkor nagyobb a társadalmi felelősségvállalás az SME szektorban, ezért ösztönözni kell a job pénzügyi teljesítményt ebben a szektorban (Torugsa et al., 2011). Gill és Biger (2012) vizsgálta a KKV szektor növekedését Kanadában. A vizsgálat eredményeként bemutatásra került, hogy a finanszírozási problémák, a növekedési akadályok, a piaci kihívásoknak való nem megfelelés jelentik a legnagyobb versenyképességi akadályokat (Gill & Biger, 2012). Wiersch és Shane (2013) és Peek (2013) az Amerikai Egyesült Államokban működő KKV-k tőkehiányára, fizető képességének problémájára és a hitelezési nehézségekre mutattak rá, amelyek jelentősen befolyásolják a szektor versenyképességét (Wiersch & Shane, 2013; Peek, 2013). Aseem és Suominen (2014) tanulmányában arról ír, hogy az amerikai gazdaság 99 százaléka a KKV szektorban végzi tevékenységét. Ez is azt mutatja, hogy ennek a szektornak a jelentősége nemcsak Magyarországon számottevő. A foglalkoztatásban 65 százalékos arányt érnek el, míg az export 34 százalékat adják (Aseem & Suominen, 2014). A tőke szabad áramlásának köszönhetően számos multinacionális vállalat jött létre a különböző országokban. Ezeknek a globális vállalatoknak a KKV szektor jelentősen ki van szolgáltatva. Azzal a tőkeerővel, tudással, piaci kapcsolatrendszerrel, amivel rendelkeznek nehéz a versenyt felvenni. Ez jelenti a KKV szektor legnagyobb problémáját (Maeseneire, 2012; Batsakis, 2014).

A kutatási célokban megfogalmazottakkal kapcsolatosan a következő hipotézisek kerültek megfogalmazásra: H1: szerint a vállalkozások erőforrásainak eredményes felhasználása versenyképességet növelő tényező, amely a vállalkozások pénzügyi beszámolók adatain keresztül, pénzügyi mutatószámok segítségével részben mérhető és utal a nyereségtermelő képességre, amely lehetőséget teremt a környezeti változásokra való kihívások megválaszolására és az innovációra.

Anyag és módszer

A kutatás egyik vizsgálati területe, hogy mi jellemzi a magyar vállalkozási szféra szerkezetét és üzleti teljesítményét. A másik kérdés, hogy milyen a hazai vállalkozások üzleti teljesítménye és versenyképessége a rendelkezésre álló erőforrások kihasználásának tükrében. Szekunder adatgyűjtés alapját a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium céginformációs és az elektronikus cégeljárásban közreműködő szolgálat által elérhető Magyarországon működő vállalkozások éves beszámolóinak adatai képezték. A magyar KKV szektorból 70 vállalkozás került kiválasztásra, melyek 10 különböző iparágban végeznek üzleti tevékenységet és eltérő cégformával rendelkeznek. A 2011 évi pénzügyi beszámolóik adataiból kerültek kiszámításra a jövedelmezőségi és fizetőképességi mutatók, melyek a statisztikai elemzések kiinduló adatai.

1. táblázat: Versenyképességet mérő mutatószámok.

Mutató	Mutató megnevezése	Mutató kiszámítása
ROE	Saját Tőke arányos adózott eredmény	Adózott eredmény/Saját tőke
ROA	Eszköz arányos adózott eredmény	Adózott eredmény/Eszközök összesen
ETR	Adófizetési kötelezettség aránya az árbevételhez	Adófizetési kötelezettség/Árbevétel
Likviditás I.	Fizetőképesség I.	Pénzeszközök/ Rövid lejáratú kötelezettségek
Likviditás II.	Fizetőképesség II.	Pénzeszköz+Készlet/Rövid lejáratú kötelezettségek
Likviditás III.	Fizetőképesség III.	Forgóeszközök/Rövid lejáratú kötelezettségek

Forrás: Brealey ÉS Myers (2005) alapján saját szerkesztés

A tanulmányban hat olyan mutatószám került kiválasztásra, amelyek jól jellemzik a vállalkozások jövedelmezőségi-, fizetőképességi helyzetét, alkalmasak a kockázat mérése és menedzselése, mindezek pedig visszahatnak versenyképességükre (Tarnóczy-Fenyves, 2011). Ezek a mutatószámok lehetőséget teremtenek más térségben, vagy más tevékenységi körben működő vállalkozások milyen összehasonlítására. Az 1 számú táblázatban, ahol a mutatószámok bemutatásra kerülnek, a ROE, ROA, ETR mutatókban egyfajta nagyságrend, fontossági sorrend is érvényesül. Ha ez a nagyságrend, ez a sorrend nem mutatható ki a vállalkozásnál, akkor ott komoly gazdálkodási problémák vannak. A legmagasabbnak a Sajáttőke arányos adózott eredménynek (ROE) kell lennie. Ennek az oka, hogy ez a mutató informál a vállalkozás osztalékfizetési képességéről és a tőkegyarapodásáról. A következő mutató az Eszköz arányos adózott eredmény (ROA), amelynek kisebbnek kell lennie, hiszen a nevezőben az eszközök összesen szerepel, ami egyben a források összesen is, ez a mutató a vállalkozás eredményességét méri, hogy az eszközöket, erőforrásokat milyen eredményesen működtették. Effektív adóráta (ETR) a társasági adófizetési kötelezettség és a jövedelem aránya. A likviditási mutatók a fizetési képességet mutatják (Brealey és Myers, 2005). A tanulmány, nemzetközi szinten elfogadott pénzügyi mutatószámokkal SSPS rendszer általi statisztikai módszerekkel mutatja be, hogy a vállalkozások hogyan tudnak a rendelkezésre álló erőforrásokkal gazdálkodni, és hogy a versenyképesség hogyan mérhető a pénzügyi számvitel adatain keresztül. Újszerű megközelítés pénzügyi beszámolókból képezhető mutatószámokon keresztüli mérés, amelyek egyben versenyképességi faktoroknak tekinthetőek. Két faktor kerül bemutatásra, a fizetőképesség és a jövedelmezőség. A többváltozós elemzés megkezdése előtt, a faktoranalízis lefuttatásához adattisztításra került sor. A normalitás teljesült, a vizsgálatba bevont 70 vállalkozásból azonban csak 39 esetében volt kiszámolható a hat változó. A faktoranalízis alapfeltétele, hogy korreláljanak egymással a változók, lehetőleg minél erősebben, ami vizsgálatban beigazolást nyert. A faktoranalízis során a kapcsolatok feltárására a cél. A vizsgálat azt kereste, hogy az adott változók hogyan függenek össze egymással, az adott változók ugyanolyan struktúrában

fognak-e megint megjelenni, mint azt megelőzően. A klaszteranalízis lényege a statisztikai sokaság elemeinek, vagy azok valamely ismérvértékeinek osztályokba sorolása. Minden egyed abba az osztályba kerül, ahol hozzá hasonló egyedek találhatóak, és a többi osztályban tőle különböző egyedek vannak. Nagy tömegű adathalmazokban segíti az eligazodást. A folyamat akkor sikeres, ha az egységek hasonlítanak csoporttársaikhoz, azonban eltérnek a más csoportba tartozó elemektől. A klaszteranalízis egy olyan dimenziócsökkentő eljárás, amellyel adatokat tudunk homogén csoportokba sorolni, klasszifikálni, eltérő klasztereket létrehozni (Sajtos-Mitev, 2009).

Eredmények: A magyar vállalkozási szektor szerkezetének és versenyképességének vizsgálata pénzügyi adatokon keresztül

A magyar vállalkozási szféra főbb jellemzői

2004 végéig azt tekintette a KSH működő vállalkozásnak, amely adóbevallás nyújtott be, vagy statisztikai adatszolgáltatást teljesített. 2005. január 01-től azt tekintették működő vállalkozásnak, amelyiknek van árbevétele és alkalmazottja. A módszertani változtatás miatt jelentősen csökkent a működőnek minősíthető vállalkozások száma. A régi módszer szerinti adatok szerint 871.956 db működő vállalkozás volt, az új módszer szerint pedig 708.307 vállalkozás volt, 18,8 %-kal kevesebb (Kállay et al., 2008). A 2. számú táblázatban a működő vállalkozások adatai kerülnek bemutatásra.

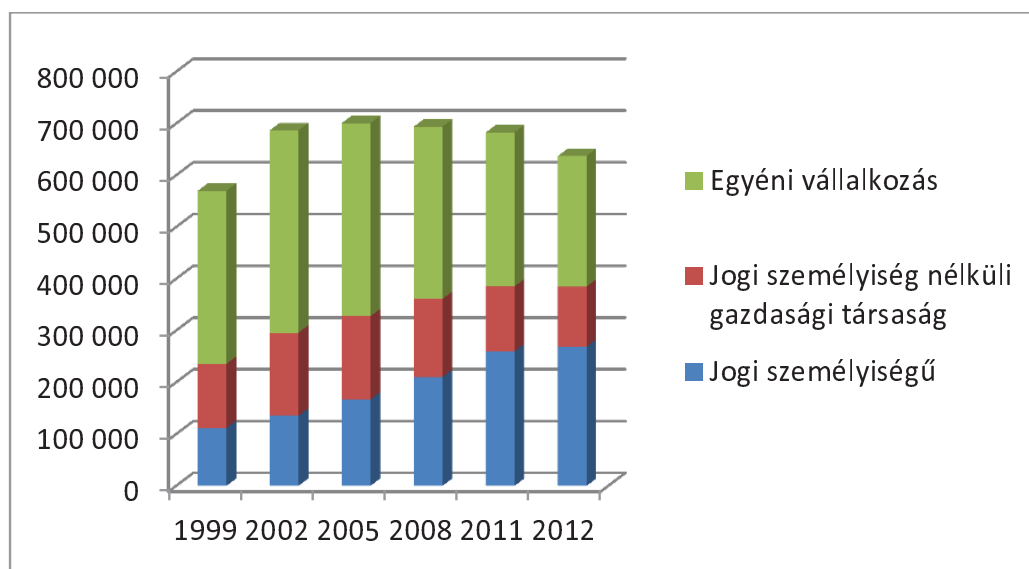
2. táblázat: Működő vállalkozások száma gazdálkodási forma szerint (db) 1999-2012

Gazdálkodási forma	1999	2002	2005	2008	2011	2012
Jogi személyiségű gazdasági társaság	111 816	135 249	166 880	210 077	260 229	268 880
Ebből Korlátolt Felelősségű Társaság	108 529	131 776	163 475	206 333	256 200	264 732
Ebből Részvénytársaság	3 260	3 451	3 388	3 728	4 024	4 143
Jogi személyiség nélküli gazdasági társaság	123 826	160 683	160 860	150 970	124 938	116 027
Ebből Közkereseti Társaság	3 463	6 263	5 535	4 625	3 760	3 465
Ebből Betéti Társaság	120 363	154 420	155 325	146 345	120 725	116 456
Társas vállalkozás	246 054	302 945	334 783	368 472	392 835	392 505
Egyéni vállalkozás	334 308	390 843	372 973	332 918	297 540	252 187
Vállalkozás összesen	580 362	693 788	707 756	701 390	690 375	644 692

Forrás: www.ksh.hu honlapja alapján saját szerkesztés (2014. 08. 11. letöltés)

A vizsgálat szempontjából a működő vállalkozások számának elemzését tartom fontosnak, mert ők azok akik tevékenységükkel és teljesítményükkel hozzájárulnak a nemzetgazdasági teljesítményekhez. A működő vállalkozások száma azokat a valóságos piaci szereplőket mutatja, amelyek meghatározzák a gazdaság működését. A

Magyarországon működő vállalkozások száma folyamatosan növekedett 1999-től 2005-ig, ami 22 százalékos növekedést jelent. 2005 óta azonban folyamatosan csökken a működő vállalkozások száma. 2011-ben 690 ezer működő vállalkozást tart nyilván a Központi Statisztikai Hivatal. A csökkenést részben a statisztikai hivatal által alkalmazott statisztikai adatgyűjtési módszer megváltozása okozza, más részről pedig számos egyéni vállalkozó szüntette meg vállalkozását úgy, hogy megszüntette tevékenységét. 2011-ről 2012-re további csökkenés mutatkozik a működő vállalkozások számában.

1. ábra: Működő vállalkozások számának megoszlása gazdálkodási forma szerint (db) - 1999-2012

Forrás: www.ksh.hu honlapja alapján saját szerkesztés (2014. 08. 11. letöltés)

Az 1. számú ábrában megfigyelhető, hogy az elmúlt éveket a jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaságok növekedése, míg az jogi személyiséggel nem rendelkező vállalatok és egyéni vállalkozások számának, lassú csökkenése jellemezte. Közkedvelt lett a korlátolt felelősségű társaság alapítása, amit jól mutatnak a számok is, míg 1999-ben 109 ezer, addig 2011-ben 256 ezer volt a számuk. 2011-ről 2012-re tovább csökkent a működő vállalkozások száma. A csökkenés az egyéni vállalkozásoknál jelentős, a társas vállalkozások száma közel azonos, de a jogi személyiségű vállalkozások esetében számuk növekvő, míg a jogi személyiséggel nem rendelkező vállalkozások száma csökkenő tendenciát mutat. Ez több okra is visszavezethető. Egyrészt a felelősség vállalás az oka, mert míg az egyéni vállalkozó saját vagyonával felel a vállalkozás kötelezettségeiért, addig a korlátolt felelősségű társaság felelősség vállalása csak a vállalat vagyonáig terjedt ebben az időszakban. Másodsorban jogszabályi segítséget is kaptak az átalakuláshoz, amikor 2007. szeptember 01-én a jegyzett tőke mértékét 3 millió forintról levítették 500 ezer forintra.

**3. táblázat: Működő vállalkozások KKV-k és nagyvállalkozások szerint (db)
1999-2012**

	Mikro	Kis	Közép	KKV	Nagy	Vállalkozás összesen
1999	549 212	24 686	5 371	579 269	1 093	580 362
2002	660 950	26 829	5 006	692 785	1 003	693 788
2005	672 345	29 507	4 980	706 832	924	707 756
2008	666 353	28 926	5 157	700 436	954	701 390
2011	658 310	26 557	4 643	689 510	865	690 375
2012	613241	26002	4578	643821	871	644692

Forrás: www.ksh.hu honlapja alapján saját szerkesztés (2014. 08. 11. letöltés)

A két nagy csoport, a mikro-, kis- és középvállalkozások és a nagyvállalatok csoportja, amelyek a gazdaság egészének teljesítményét adják. A számarányokat tekintve 99,9 százalék körül mozog a mikro-, kis- és középvállalkozások aránya, míg a nagyvállalatok csak 0,1 % arányt képviselnek. (3. táblázat)

Ha a KKV-k arányát vizsgáljuk, a számok azt mutatják, hogy a magyar vállalkozások struktúrája elaprózódott, körülbelül 95 százalék körüli a mikro vállalkozások, 4 százalék a kisvállalkozások, míg 1 százalék a középvállalkozások aránya. A legtöbb működő vállalkozás a kereskedelem, gépjárműjavítás gazdasági ágazatban tevékenykedik. Az összes működő vállalkozásokon belül 21 százalékos arányt képvisel. A második legnagyobb arányt a szakmai, tudományos, műszaki tevékenységű vállalkozások jelentik, a 17 százalékos értékkel. Őket követi az építőipar és ipar. Ebben a négy nemzetgazdasági ágazatban működők a vállalkozások 55 százaléka. A működő vállalkozások számának alakulása arányban áll, az általuk előállított árbevétel is, sőt árbevétel előállítású képességük még magasabb is. A kereskedelem, gépjárműjavítás, a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység, az építőipar és az ipar együtt 2008-ban 75 százalék, 2009-ben 73 százalék, 2010-ben 75 százalék, 2011-ben 76 százalék árbevételt állított elő az összes nemzetgazdasági ág teljesítményéből. Figyelemre méltó a feldolgozóipar növekvő teljesítménye, amivel megelőzte 2010-ben a kereskedelem és gépjárműjavítás ágazatot. (KSH, 2014). A 4. táblázat adatai is bizonyítják, hogy a KKV szektor kulcsfontosságú szerepet tölt be a gazdaságban. 2001-2010 között, tíz év átlagában, a KKV-k a foglalkoztatottak 70 százalék fölötti részét, a bruttó hozzáadott érték több mint 50-55 százalékát adják. A Központi Statisztikai Hivatal megfogalmazásában 1992. január 01-től „foglalkoztatott, aki a referencia-időszakban (ún. a vonatkozási héten), legalább 1 óra, jövedelmet biztosító munkát végzett, vagy munkájától csak átmenetileg (szabadság, betegség, stb. miatt) volt távol. A gyermekgondozási díjban (gyed), gyermekgondozási segélyben részesülők gazdasági aktivitása a vonatkozási héten végzett tevékenységük alapján kerül meghatározásra. A munkaerő-felmérésre vonatkozó Eurostat-ajánlások alapján a sorkatonák mint intézeti népesség nem tartoznak a felvétel körébe. A bruttó hozzáadott érték 55-56 százalékát a KKV szektor adja, ami 2006 és 2009 között növekvő tendenciát mutatott, majd 2010-ben kismértékű csökkenés következett be. „1980. január 01-től bruttó hozzáadott érték alapján a bruttó kibocsátás (alapáron) és a folyó termelő felhasználás (piaci beszerzési áron) különbsége.” (KSH, 2014) Fontos megjegyezni, hogy a bruttó hozzáadott érték

adatok a KKV-k esetében nem hasonlíthatók össze a nemzetgazdasági szinten számított GDP adatokkal, mert erre a szektorra nem készül GDP számítás. Az előállított árbevételből 60 százalékban részesednek.

4. táblázat: Vállalatok főbb gazdasági mutatói (%) – 2000-2010

Megnevezés	Foglalkoztatottak		Bruttó hozzáadott érték		Árbevétel nagysága		Export	
	KKV	Nagyvállalat	KKV	Nagyvállalat	KKV	Nagyvállalat	KKV	Nagyvállalat
2001	70,8	29,2	54,9	45,1	60,0	40,0	23,6	76,4
2002	71,6	28,4	53,9	46,1	60,1	39,9	23,2	76,8
2003	72,8	27,2	52,6	47,4	60,0	40,0	22,7	77,3
2004	72,8	27,2	53,3	46,7	60,5	39,5	22,7	77,3
2005	73,0	27,0	52,0	48,0	59,6	40,4	22,2	77,8
2006	73,2	26,8	53,3	46,7	59,9	40,1	23,2	76,8
2007	73,2	26,8	55,1	44,9	61,0	39,0	23,0	77,0
2008	73,3	26,7	55,5	44,5	61,7	38,3	24,3	75,7
2009	74,3	25,7	56,3	43,7	60,8	39,2	26,9	73,1
2010	74,1	25,9	54,5	45,5	58,7	41,3	26,4	73,6

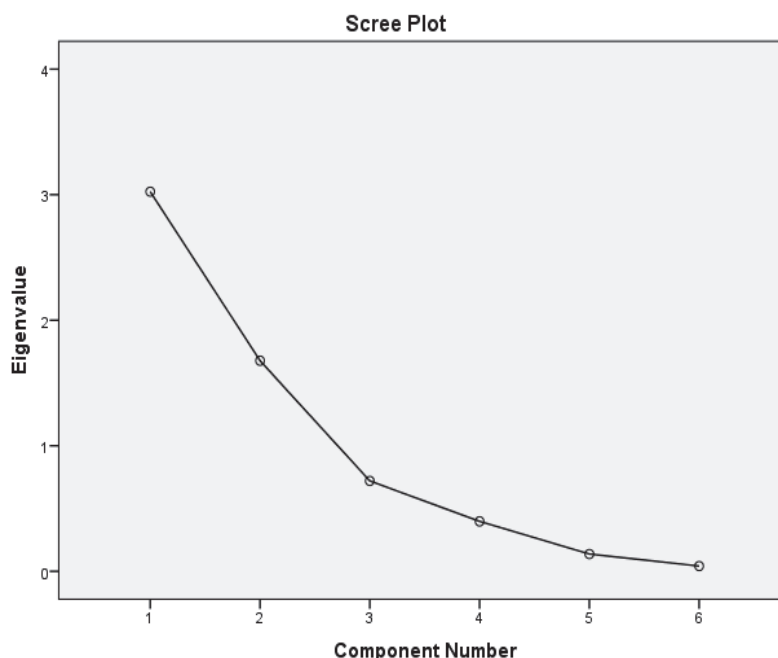
Forrás: J/8112. számú jelentés a kis- és középvállalkozások 2009-2010. évi helyzetéről.

Az üzleti teljesítmény és versenyképesség lehetséges mérése a pénzügyi beszámolók adatai alapján faktoranalízis és klaszter analízis módszerével

A magyar KKV szektorból vett adatok alapján üzleti teljesítmény került vizsgálatra a jövedelmezőség és fizetőképesség szempontjából, a 2011 éves beszámolóik adatai alapján. A minta 70 vállalkozás, különböző iparágban tevékenykedő, különböző gazdálkodói formájú vállalkozás a KKV szektorból. A vizsgálat többváltozós statisztikai módszerek használatával történt, amely során a változók számának redukcióját szolgáló faktoranalízis, valamint a létrejött faktorok alapján a vállalatokat csoportosítása történt a klaszteranalízis módszerével. A cél az volt, hogy a vizsgálatba bevont változók számát áttekinthetően leredukálódjanak, majd az így kapott faktorok párokba rendezésével a vállalkozásokat jól elkülöníthető csoportokba legyenek sorolhatóak. A többváltozós elemzés megkezdése előtt, a faktoranalízis lefuttatása került sor az adattisztításra. A normalitás teljesült, a vizsgálatba bevont 70 vállalkozásból azonban csak 39 esetben sikerült kiszámolni a hat változót.

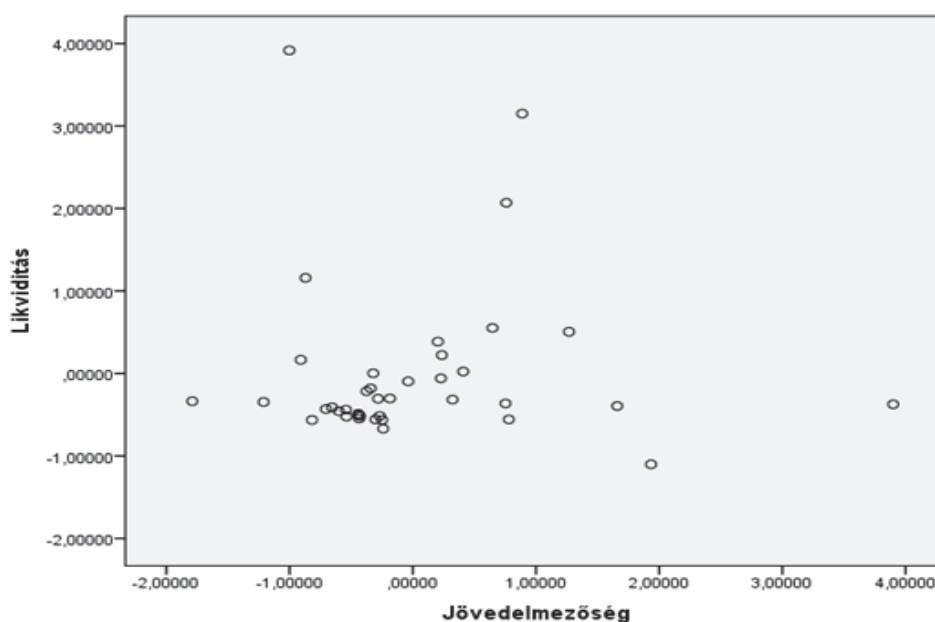
A Bartlett-próba szerint a kiinduló változók alkalmasak a faktorelemzésre, mert a kapott érték nagyobb, mint 0,5 és ez azt mutatta, hogy van közöttük korreláció. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) érték az egyik legfontosabb mérőszám annak megítélésben, hogy a változók mennyire alkalmasak a faktorelemzésre. A faktoron belül a mutatók együtt

mozognak, ha az egyik változik, akkor a másik is. A két faktor nagyon jól láthatóan elkülönül egymástól. A mutatószámok közötti összfüggések, statisztikai módszerek segítségével is igazolásra kerültek. Az elemzés során a változók két faktorba, a jövedelmezőségi faktorba (ROA, ROE, ETR) és a fizetőképességi faktorba (Likviditás I-II-III) kerültek besorolásra. Végső következtetés, hogy a vizsgált vállalatok esetében, a viszonylag alacsony mintaszámnál, a két faktoron belül, az eredményességi és likviditási mutatók összefüggnek és a mutatók között van korreláció, mindegyik miatt volt szükség, hogy a klaszteranalízis elvégezhető legyen.

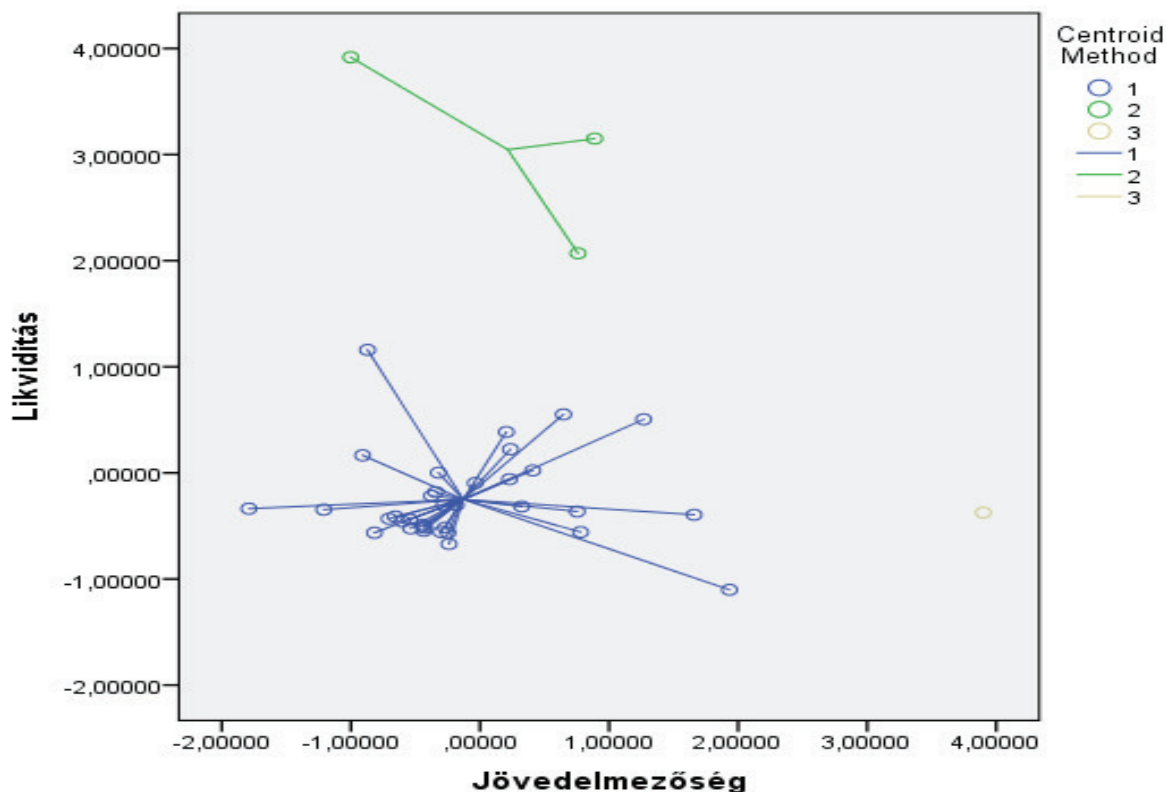
2. ábra: Faktorok elkülönülése SPSS rendszerben

A vizsgálat eredményeként megfigyelhető a 2. számú ábrában a Scree Plot, az úgynevezett könyökszabály, ahol az y tengelyen található a sajátérték, amelyek korábban excelben kerültek kiszámításra, az x tengelyen pedig a faktorok száma, a hat mutató található. A 2. számú ábra szemlélteti, hogy ahol a görbe meredeksége hirtelen megváltozik és egyenesbe kezd átfordulni, ez a „könyök”, itt található a faktor. A vizsgálat célja, hogy a vizsgálatba bevont magyar vállalkozásokat, üzleti eredményeik alapján homogén csoportokba kerüljenek besorolásra. Ezek a homogén csoportok jobban hasonlítanak teljesítményeik alapján egymáshoz, mint más csoportok tagjai. A 70 kiválasztott vállalkozás közül 31 vállalkozás nem vonhatóak be a vizsgálatba, közel 60 százalék, amelyeknek adatai elemzésre alkalmasak, ez még elfogadható határ a közgazdaságtani elemzéseknél. Az előző számításnál kapott faktorok számviteli szempontból és a vizsgálati célok tekintetében is meghatározóak és relevánsak. Ezért a továbbiakban a szegmentálás történik meg.

3. ábra: A faktortényezők vállalászási megoszlása klaszterezés előtt SPSS rendszerben

A vizsgált vállalati kör homogén a bal alsó sorokban tömörülnek főleg, de azért kisebb csoportokat ki lehet emelni a tömegből. Látható, hogy a tényleges klaszterszerkezettől jelentősen eltérő csoportosítást kaptunk. Ezt azt jelenti, hogy a vizsgálatba bevont vállalkozások nagyobb része hasonló eredményeket mutat jövedelmezőség és likviditás vonatkozásában. Előfeltételek vizsgálata során megállapítható, hogy nincsenek kiugró értékek, amitől meg kellene tisztítanunk az adatbázist, a két változó, a faktor azonos skálán mozog, ezért nincs szükség standardizálásra. A vizsgálatot a „Centroid Linkage”, a centroidok közötti távolság módszer alkalmazásával folytatódik, a távolság mérésére pedig a négyzetes euklideszi távolságot választjuk, melyek segítségével később kialakíthatóak a klaszterek. (3. ábra)

4. ábra: A vállalalkozási klaszterek az SPSS rendszerben

Az 4. számú ábrán az összevonás eredménye található. Az Y tengelyen a kiszámított likviditási faktorok, az X tengelyen a kiszámított jövedelmezőségi faktorok találhatóak. A kis körök a vállalalkozások kiszámított mutatóinak értéke szerinti pozíciót vették fel. A nulla alatt az értékek nem elfogadhatóak, ezek a cégek nem gazdálkodnak megfelelően a rendelkezésre álló erőforrásokkal. A nulla és egy közötti érték elfogadható, a legjobban teljesítők azonban az egy fölötti értékeken helyezkednek el, a rendelkezésre álló erőforrásaikat hatékonyan használják fel. Az 4. számú ábra jól szemlélteti, hogy két nagyobb klaszter jött létre. Az egyik, amelyben 36 vállalalkozás van, a másik elkülönülő klaszter, amelyben 3 vállalalkozás található. Egy vállalalat pedig teljesen elkülönül a többitől. A három vállalalkozás alkotta klaszterből csak kettőnek kielégítő az üzleti teljesítménye. Hiszen ők likviditásuk és jövedelmezésüket tekintve is nagyos jó eredményeket értek el. A harmadik vállalalatnak ugyan nagyon jó a likviditása, de a jövedelmezősége nem megfelelő. A másik klaszterből, amelyben a 35 vállalalkozás található, csak néhány vállalalat tud az erőforrásaival hatékonyan és jövedelmezően gazdálkodni. Számos olyan vállalalkozás van, amely vagy jövedelmezőségi, vagy likviditási gondokkal küzd, vagy mindkettővel. Egyetlen egy vállalalkozás van, amelyiknek a jövedelmezősége kiemelkedően magas értéket mutat, fizetőképessége azonban nagyon rossz, még a nulla értéket sem éri el.

H1: szerint a vállalalkozások erőforrásainak eredményes felhasználása versenyképességet növelő tényező, amely a vállalalkozások pénzügyi beszámolóik adatain keresztül, pénzügyi mutatószámok segítségével részben mérhető és utal nyereségtermelő képességre, amely lehetőséget teremt a környezeti változásokra való kihívások megválaszolására és az innovációra. A kutatási hipotézis igazolásra került, mely szerint az erőforrások felhasználása versenyképességet növelő tényező és mérhető a vállalalkozások pénzügyi

beszámolói adatain keresztül, pénzügyi mutatószámok segítségével statisztikai módszerek alkalmazásával.

Következtetések

A Magyarországon működő vállalkezési szféra jellemzője, hogy a vállalkozások 99,9 százaléka a KKV szektorban működik, míg a 0,1 százalékuk tekinthető nagyvállalatnak. A KKV-k a foglalkoztatottak 70 százalék fölötti részét, a bruttó érték több mint 55 százalékát adják. A számadatok is bizonyítják, hogy a KKV szektor kulcsfontosságú szerepet tölt be a gazdaságban, ezért működésük jellemzőinek vizsgálatára különös figyelmet kell fordítani. Napjainkban a nagyvállalati szektor irányába a beszállítói státusz, a hazai piacok kielégítése a reálisan elérhető cél. A KKV szektorban működő vállalkozások ezeken a területeken mérik össze versenyképességüket. Ahhoz, hogy a versenybe be tudjanak szállni, szükségük van megfelelő erőforrásokra.

A fizikai és pénzügyi erőforrások felhasználásának versenyereje abban rejlik, hogy a rendelkezésre áll megfelelő erőforrás és ha igen, akkor annak felhasználása megfelelő jövedelmezőséget és fizetőképességet biztosít a vállalkozások számára. Az erőforrások minél jobb felhasználásáról a vállalkozások pénzügyi beszámolóiból ismerhetők meg, ezért ez hat mutatószámokon keresztül került vizsgálatra. A kiszámított jövedelmezőségi és likviditási mutatószámokon keresztül, az SPSS statisztikai szoftver segítségével lehetőség volt faktoranalízis alkalmazásával, klaszteranalízis módszerével a vállalkozásokat csoportokba rendezni. A kapott eredmény azt mutatja, hogy a létrehozott három klaszterből, a legkisebb elemszámú klaszterben lévő vállalkozás, egyetlen olyan KKV, amely kimagasló jövedelmezőséggel és elfogadható mértékű likviditással rendelkezik. Ez az egy vállalkozás tekinthető erőforrás felhasználtság szempontjából versenyképesnek. A következő klaszterben három vállalkozás van, amelyek esetében kettő még versenyképes vállalkozás, mert jövedelmezőségben és likviditásban is egy százalék fölött vannak az értékek, a harmadik azonban magas likviditású, de jövedelmezőség tekintetében a mínusz egy százalékon áll. Ez azt jelenti, hogy veszteségesen gazdálkodik. A legnagyobb elemszámú klaszterben 35 vállalkozás van, ők azok, akiknek mutatóik alapján nagyon hasonló az üzleti teljesítménye. Néhányan ugyan jövedelmezően gazdálkodnak, de likviditási gondokkal küzdenek, néhánynak megfelelő a fizetőképessége, de eszközeiket nem hatékonyan használja. Jelentős azoknak a vállalkozásoknak a száma, amelyek nulla alatti értéket értek el mind jövedelmezőség, mind fizetőképesség területén. Ezek a vállalatok hátrányos helyzetű, kistérségben működnek, amelyek a kiegészítő melléklet adataiból állapíthatók meg. A tanulmány rámutat arra, hogy a tőkehiány és vállalati méret mellett a KKV-k esetében a földrajzi elhelyezkedés is jelentősen befolyásolja az üzleti teljesítményt és versenyképességet.

Köszönetnyilvánítás:

Szeretnék köszönetet mondani Baranyi Arankának és Novák Tamásnak a módszertani közreműködésükért, Fenyves Veronikának és Dajnoki Krisztinának a kritikai észrevételekért és javaslataikért, Muraközy Lászlónak kutatómunkám támogatásáért.

Hivatkozott források

- [1.] Brealey és Meyers (2005): *Modern vállalati pénzügyek*. Budapest, Panem Kiadó, 1175 o.
- [2.] Chikán A. (2006): *A vállalati versenyképesség mérése*. Budapest, Pénzügyi szemle, 51 (1), 42-56. o.
- [3.] Chikán A. (2010): *Bevezetés a vállalat gazdaságtanba*. Budapest, Aula Kiadó, 340 o.
- [4.] Chikán A. - Czákó E. (2009): *Versenyben a világgal. Vállalataink versenyképessége az új évezred küszöbén*. Budapest, Akadémia Kiadó, 376 o.
- [5.] Fenyves V. – Tarnóczy T. (2011): *Kockázatról kontrollereknek* Budapest, A CONTROLLER: A gyakorló kontrollerek szakmai tájékoztatója (ISSN: 1787-3983) 7: (4), 4-7. o.
- [6.] Haltiwanger, J. (2011): *Firm dynamics and economic productivity growth*. Luxemburg: European Investment Bank Papers, vol. 16, No. 1.,
- [7.] Hansen, G – Wernerfelt, B (1989): *Determinants of Firm Performance: The Relative Importance of Economic and Organizational Factors*, Strategic Management Journal, 10 (05). 399-411o.
- [8.] Lengyel I. (2001): *Iparági és regionális klaszterek. Tipizálásuk, térbeliségük és fejlesztésük főbb kérdései*. Budapest, Vezetéstudomány, vol. 32 no. 10. 19-43 o.
- [9.] Lengyel I. (2003): *Verseny és területi fejlődés: térségek versenyképessége Magyarországon*. Szeged, JATE Press
- [10.] Lengyel I. (2006): *A regionális versenyképesség értelmezése és piramismodellje*. Területi Statisztika, 148-166 o.
- [11.] Némethné Gál A. (2010): *A kis- és középvállalkozások versenyképessége-egy lehetséges elemzési keretrendszer*. Budapest. Közgazdasági Szemle, LVII. évf., 2010. február 181-193. pp.
- [12.] Pitti Z. (2010): *Gazdasági teljesítmények kontra társadalmi elvárások. 20 év után*. Budapest, Napvilág Kiadó, 223. o.
- [13.] Sajtos L. - Mitev A. (2009): *SPSS Kutatási és adatelemzési kézikönyv*. Budapest, Alinea Kiadó. 396 o.
- [14.] Samuelson-Nordhaus (1989): *Economics. McGraw Hill*, New Yourk, 837 o.
- [15.] Szerb L. (2004): *A vállalkozás és a vállalkozási aktivitás mérése*. Budapest, Statisztikai Szemle, 82. évfolyam, 2004. 6-7. szám.
- [16.] Szerb, L. - Ács J. Z (2009): *The global entrepreneurship index (GEINDEX)*. Jena Economics Research Papers.
- [17.] Szerb L. –Márkus G. (2008): *Nemzetköziesedési tendenciák a kis- és közepes méretű vállalatok körében Magyarországon a 2000-es évek közepén*. Budapest, Vállalkozás és Innováció. 2. évfolyam, 2. szám 2008. II. negyedév 36-58. 23 o.
- [18.] Szentes T. (2005): *Fejlődés-Versenyképesség-Globalizáció I-II*. Budapest, Akadémia Kiadó. 792 o.
- [19.] Szentes T. (2010): *Ki és miért van válságban?* Budapest, Napvilág Kiadó, 232 o.

Internetes források:

- [20.] Baranyi A. -Taralik K. (2014): The role of sub-regions “heves” and “bátorterenye” in the economic development. Journal of Central European Green Innovation Hungary, Gyöngyös, ISSN 2064-3004 . Letöltés ideje: 2015.

- február 14. Forrás:
http://greeneconomy.karolyrobert.hu/sites/greeneconomy.foiskola.krf/files/upload/07_Baranyi_Taralik_2.pdf
- [21.] Batsakis, G. K. (2014): Impediments on the way to entrepreneurship. Some new evidence from the EU's post-socialist world, 2014 *Journal of Small Business and Enterprise Development* 21, 385-402. Letöltés Ideje: 2014-12-13 Forrás: <http://www.worldscientific.com/doi/abs/10.1142/S1084946707000563>
- [22.] Gill-Biger (2012): Barriers to small business growth in Canada. *Journal of Small Business and Enterprise Development* 19, 656-668/ Letöltés ideje: 2014-12-13. Forrás: <http://www.worldscientific.com/doi/abs/10.1142/S1084946707000563>
- [23.] González, A. (2014): 50years (1964-2014) of unlocking SME competitiveness. International Trade Center, 146. Letöltés ideje: 2015.01.15. Forrás: <http://www.intracen.org/uploadedFiles/intracenorg/Content/Publications/ITC%2050th%20book.pdf>
- [24.] Grover-Suominen (2014). Summary – State of SME Finance in the United States Letöltés ideje: 2015. 01.15. Forrás: http://www.growadvisors.com/uploads/2/7/9/9/27998715/state_of_sme_finance_in_the_united_states_-tradeup_2014.pdf
- [25.] Kállay L. (2010): KKV-szektor: versenyképesség, munkahelyteremtés, szerkezetátalakítás. Műhelytanulmány a TÁMOP-4.2.1. B-09/1/KMR-2010-0005 nemzetközi gazdasági folyamatok és a hazai üzleti szféra versenyképessége címet viselő alprojektjének kutatási tevékenysége eredményeként készült. Letöltés ideje: 2014.12.13.
 Forrás: http://edok.lib.uni-corvinus.hu/458/1/TM58_Kallay.pdf
- [26.] Maeseneire, W. (2012): SMEs, foreign direct investment and financial constraints: The case of Belgium, *International Business Review*. Volume 21, Issue 3, 408-424 . Letöltés ideje: 2014.12.13. Forrás: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0969593111000448>,
- [27.] Peek, J. (2013): “The Impact of Credit Availability on Small Business Exporters”, Small Business Administration Office of Advocacy, 52 Letöltés ideje: 2014.12.13. Forrás: [https://www.sba.gov/sites/default/files/files/rs404tot\(3\)](https://www.sba.gov/sites/default/files/files/rs404tot(3)),
- [28.] Szerb, L. (2011): A magyar mikro-, kis- és középvállalatok versenyképességének mérése és vizsgálata, 2011 Magyar Minőség Társaság, XX. 08-09-10. Budapest. Letöltés ideje: 2014. 11. 01. Forrás: www.matarka.hu/cik_list.php?fun=98458
- [29.] Szerb-Ács. (2010): Vállalkozási tevékenység a világban és Magyarországon a globális vállalkozói index (GEI) alapján., Magyar Tudomány, Budapest. Letöltés ideje: 2014.01.14. Forrás: www.matud.iif.hu/2010/10/10.ht
- [30.] Torugsa-O’Donohue-Hecker (2011): Capabilities, Proactive CSR and Financial Performance in SMEs: Empirical Evidence from an Australian Manufacturing Industry Sector. Springer Science+Business Media B.V., Letöltés ideje: 2014.12.01. Forrás: <http://link.springer.com/article/10.1007/s10551-011-1141-1#page-1>
- [31.] Wiersch-Shane (2013): “Why Small Business Lending Isn’t What It Used to Be,” Economic Commentary, Cleveland Federal Reserve, 10. Letöltés ideje: 2015.01.05. Forrás: <http://www.clevelandfed.org/research/commentary/2013/2013-10.cfm>

- [32.] KSH adatbázisa. <http://www.ksh.hu/stadat> Letöltés ideje: 2014. 05. 11. letöltés
- [33.] Éves beszámoló adatok: e-beszamolo.kim.gov.hu/ Letöltés ideje: 2014. 05. 11. letöltés
- [34.] J/8112. számú jelentés a kis- és középvállalkozások Letöltés ideje: 2014. 05. 11. letöltés

Szerző

Sápiné Duduk Ildikó

PhD hallgató

Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola

4022 Debrecen, Böszörményi út 138.

ildiko.duduk@gmail.com